

P. v. d. H.
Erich Maria Remarque aan de telefoon
De Tijd (Amsterdam, NDL)
23.08.1931

Original:
Signatur: R-A 2.1.013/019

Erich Maria Remarque aan de telefoon
door
P. v. D. H.

Dezer dagen trachtte een onzer correspondenten Remarque te interviewen in zijn woning te Berlijn, Wittelsbacherstrasse 5. Hij werd bij hem toegelaten, doch het eerste woord van den schrijver was een verzock, om maar weer heen te gaan. »Het maakt me zenuwachtig, menschen te ontvangen. Telefooneert U mij; dan voel ik mij veel meer op mijn gemak.«

Aldus geschiedde: het telefoonnummer van den beroemden schrijver werd aangevraagd en de anders zoo koele en teruggetrokken Remarque, die zwelfs zijn oogen neerslaat, als men tot hem sprekt, was door de telefoon zeer mededeelzaam. Zijn klangvolle stem klonk ernstig, zooals altijd bij menschen, die de gewoonte hebben, lang achtereen te zwijgen; zij trilde soms van een oprechtheid, die iets heftigs had en geen omwegen duldde. Wij laten het interessante interview hier volgen.

»Op welke wijze werkt U?« »Als het mogelijk is ga ik op reis, omdat ik dan ggen kennissen ontmoet. Ik heb veel gewerkt in Zwitserland en Holland, in de kleine grensstadjes. Het valt mij n.l. moeilijk, mij te concentreeren. Daarvoor heb ik een hotel noodig, dat alle comfort mist. Ik heb wel eens veertig Mark betald voor twee kamers en een keuken. Maar dan had ik in mijn werkkamer ook niets anders dan een tafel en twee stoelen. Als er een divan had gestaan, zou ik den lust niet kunnen bedwingen, mij erop uit te strekken en te gaan slapen.

Het is niet moeilijk, boeken te schrijven; de moeilijkheid is, om er gestadig aan door te werken, om er niet mee uit te scheiden, voordat het klaar is en het verder to laten liggen. De lezers denken gewoonlijk, dat zoo'n boek in één roes geschreven wordt, in een soort van hoogere inspiratie. In werkelijkheid kost het mij echter een ongelooflijke inspanning om af te maken, wat ik cenmaal begonnen ben.

Ik heb wel eens cen heelen dag voor mijn schrijftafel gezeten zonder één regel te kunnen schrijven, al bleef ik ook tot twee uur 's nachts op. Als ik zoo een tien minuten aan mijn schrijftafel zit, overvalt mij zoo'n wanhoop, dat ik het liefst het heele boek niet meer zou willen afmaken, maar ik weet, dat als ik dat deed, het met me gedaan zou zijn.

Ik heb kennissen, die prachtige ideeën hebben, doch niets bereiken, omdat zij te dikwijls iets laten varen: Concentratie is werkelijk een der voorwaarden voor succes. Toegeven aan zichzelf leidt tot den ondergang, lichamelijk zoowel als geestelijk.«

»U schijnt niet zeer gelukkig te zijn, mijnheer Remarque.« »Ik ben minder gelukkig dan ooit. Dat is nu al een jaar lang zoo, vanaf den tijd, dat ik werk aan mijn boek met de gedachte aan menschen, die eens mijn vrienden zün geweest en die nu allen dood zijn. In den oorlog ben ik niet gelukkig geweest; niemand was dat. En daarna heb ik mijn moeder verloren.«

»Maar U is toch onafhankelijk! U is ongetwijfeld millionair, vele malen zelfs.

»O ja, ik ben onafhankelijk, al ben ik geen millionair. Zooveel heb ik nog niet. Toch waarder ik de vrijheid, die mijn tegenwoordige vermogen mij reeds geeft.«

»Denkt U nog wel terug aan Uw moeilijken tijd?«

»Ja. Ik heb dikwijls honger geleden. Dagen lang had ik niets te eten, als zoovele anderen. Na den oorlog werd ik schoolmeester op een klein dorp. In dien tijd drukte de eenzaamheid en

ik ging weg, naar de groote stad. Ik heb verschillende beroepen uitgeoefend. Ik ben kassier publiciteitschef, reiziger in automobielen en in meer bescheiden artikelen, verkoper in een heerenmodemagazijn en zelfs clown in een reizend circus geweest. En toen ben ik tensloote journalist geworden. Maar ik werd gekweld door een dwaze vrees, mijn betrekking te verliezen, omdat de financieele toestand in Duitschland zoo ongunstig was. Ik kan dus wel zeggen, dat ik nooit gelukkig ben geweest.«

»Is U zenuwpatient?« »Neen, doch ik heb een gevoel of ik mijn leven vergooid heb«.

»U is nog slechts 32 jaar en U heeft alle reden, een goeden dunk van U zelf te hebben.«

»Neen, dat heb ik niet. En denk nu niet, dat ik dat uit valsche bescheidenheid zeg. Ik heb niets bijzonders gedaan; er zijn oorlogsboeken, die veel beter zijn dan het mijne. Ik zou gelukkiger zijn, als de menschen niet zeiden: »Kijk, wat een sympathieke jongen«. Mijn succes is een toeval. Ik beschouw mijzelf heusch niet als anders of beter dan de meeste menschen. Mijn vrienden zeggen: »Je bent gek! Je moest dankbaar zijn, dat je zooveel geluk hebt gehad«. Ik voel dat niet zoo. Ik kan geen blijdschap voelen op commando. Ik kan misschien nog veranderen, maar op het oogenblik ben ik niet tevreden over mezelf. Ik heb twee boeken geschreven; zij zijn af en ze kunnen me niets meer schelen. Ik wensch geen interviews en ik zal ze altijd weigeren. Ik kan niet spreken, als ik niets heb mede te deelen. De brieven, die ik uit alle landen heb ontvangen in de laatste twee jaar, zijn nog het eenige, wat mij plezier doet. Er zijn zeer rorende brieven onder, doch het merkwaardigste is, dat juist de anonieme brieven het minst oprecht zijn. Ik heb niet den tijd gehad, ze alle te lezen, en daar heb ik dikwijls spijt van. Soms neem ik er op goed geluk een uit en beantwoord hem. Ik heb zelfs reliquieën gekregen en heiligenbeelden uit Mexico ...«

»Uit dat alles blijkt, dat U populair is. Dat is een reden om gelukkig te zijn«.

»Dacht U dat? Mijn eenige voldoening is, dat ik ongelukkige menschen heb geholpen om het leven te aanvaarden. Thans is dat noodiger dan ooit. In mijn boek »Der Weg zurück« komt een episode voor, die mijn opvatting verduidelijkt. Na veel moeite en inspanning is een neerslachtige, jonge man in een hevige wanhoop vervallen. Hij wandelt buiten op een zomeravond. Vermoeid en verslagen gaat hij op het gras liggen en begint langzamerhand zijn omgeving op te nemen. Hij bekijkt een takje een insect, en begint weer te hopen. De wonderen van het *leven* vindt men ook in de minst belangrijke dingen. Zij kunnen opbeuren, wanneer de overleggingen van het verstand geen invloed meer hebben op den mensch. Zij hergeven den moed aan de vermoeide ziel.«

»En wat gaat U nu doen?« »Dat vraag ik mezelf al voortdurend af. Ik zoek naar een verandering, naar een uit den weg gaan van mijn eigen persoonlijkheid. Doch in den grond van de zaak verandert een mensch nooit. Om U de waarheid te zeggen, ik ben soms bank om alleen te zijn met mijn gedachten. Men kan bepaalde gedachten niet tot den grond toe vervolgen; dat zou iemand gek maken. Misschien zal ik gedurende eenigen tijd niet meer schrijven. Als men iuist een boek heeft afgemaakt, heeft men aanvankelijk het idee, alles gezegd te hebben wat men te zeggen heeft. Op het oogenblik zou ik eerst nog de ervaring willen verkrijgen, die mij ontbreekt. Ik heb weinig geleefd, ik zou het leven willen kennen. Het is ook mogelijk dat ik erin zal slagen die vreeselijke schuchterheid te overwinnen, die de menschen voor vijandigheid of trots aanzien. Dat is alles, wat ik U zeggen kan. Neemt U me niet kwalijk, maar ik ben werkelijk zeer neerslachtig.«

Toen viel een stilte aan het andere eind van de lijn en was on gesprek ten einde.